

ebiszgobosz Áládinoth jév ár mérázinsz, vorkh jén i szphursz Tránsilvánioh szérpázán pháphin vekil jév phochánort: 1700. Okosdosi 1.” – magyarra fordítva: „A Tímár Társulat működési körének és alapszabályainak könyve, melyet nagyszágos és főtisztelendő *dr. Verzár Oxendius* áládai püspök és a mieinknek, kik Erdélyben telepedtek meg, apostoli vicariusa – szerkesztett: 1700. augusztus 1.” Verzerescul püspök az alapszabályzat címlapján veres örmény betűkkel tisztán ki van írva az 1700. A Tímár Társulat alapszabályzatának könyvecskéje az első, és egyelőre egyedüli dokumentum, mely Szamosújvár örmény város létezését 1700. augusztus 1-én már igazolta. Az alapszabályzatot a szamosújvári Örmény Múzeumban őrizték. A város, alapításától kezdve, több nevet viselt. Mivel építése a császár csupán szóbeli engedélye alapján kezdődött, eleinte „Szamos-Új-Vár Város” nemhivatalos nevet viselte. *III. Károly* császár (1711–1740) 1726. október 17-én aláírt diplomája alapján a helység elnyerte a Szabad Privilegiált Városok rangját és a következő első hivatalos neveket kapta: Liberum Oppidum Armenopolitanum, vagy Libera Civitas Armenopolis, röviden: Armenopolis. Ez volt a város hivatalos neve 61 éven keresztül. Az 1786-ban, a *II. József* császár (1780–1790) által aláírt és kiadott diplomát az 1787. június 21-én tartott országgyűlés alkalmával hozták nyilvánosságra. E diploma alapján az örmény várost a Szabad Királyi Városok rangjára emelték, a következő hivatalos néven: Liberae Regiaeque Civitatis Armenopolis, röviden L.R.C. Armenopolis. A diploma a város magyar nevét a következőképpen határozta meg: Szabad Királyi Szamosújvár Város, rövidített formájában Sz.K Szamosújvár. 1867-től magyar nevét viselte.

1918. decemberétől kezdve a várost, az eltűnt falu emlékére, Gerlának (Gherla) nevezik. Amint a fentiekből láthatjuk, a város gyors ütemben fejlődött és nagy mennyiségi és minőségi változásokon ment keresztül. Míg 1716-ban csak 130 családfő szerepel a város lakosainak listáján (111 véglegesen és 2 ideiglenesen felépített gazdasággal), ez a szám 1721-ben 156 családfőre emelkedik (akikből 72 kereskedő és 10 iparos), 1792-ben a családfők száma 373 plusz 74 özvegy, 1847-ben a családfők száma már eléri a 952-t. 1853-ban 4847 személy élt Szamosújváron, akik közül 2314 nő. Az 1956-os népszámlálás adatai szerint Szamosújvárnak 7617 lakosa volt. Ez a szám az 1992-es népszámlálás alapján 24311-re emelkedett, akik közül 450-500 örmény eredetű személy volt.

A város főterének járdáit 1801-ben homokkő lapokkal borították. Ezeket a munkálatokat 1807-ben az egész főtér területén elvégezték, 1827-ben a homokkő lapokat gránit lapokkal cserélték ki. Ugyancsak 1827-ben fedték le gránitlapokkal a főbb utcák járdáit is.

A szenátus 1811. szeptember 23-i ülésén elhatározta, hogy a város főépítésze tervei alapján modernizálják a Kis-Szamos medrét és a malomárkot. Ezen alkalommal a város északi és déli bejáratánál két vízmalmot építettek. 1846-ban a malomárk és Kis-Szamos gátjai közötti területen üdülőkertot létesítettek, melyet szépségéért és a nagy bécsi parkkal való hasonlóságáért „Kis Schönbrunn”-nak neveztek. 1841-ben kiszárították a vár árkaít és ezen a helyeken sétányokat alakítottak ki.

Az első patikát, mely a *Karácsonyi Karácsony* család tulajdona volt, a most is létező főtéri patika helyén, 1788-ban nyitották meg. Az első postahivatal *Dániel Miklós* tulajdonaként 1793. január 24-én kezdte

el működését. A Kolozsvár-Dés országutat 1838–1839 között hozták be a városba a Kis-Szamos bal partjáról. A vasútvonalat és az első vasútállomást 1771-ben építették. A vasútvonal városba hozása érdekében a vezetőség lemondott egy 14 méter széles sávról a város keleti határában.

Szamosújvár örmény városnak kiváló egyeniségei voltak. Közülük említjük: *Lukácsi Kristóf* örmény katolikus plébánost és történészt, aki 1859-ben kiadta latin nyelven Az erdélyi örmények történetét, és 1887-ben megalapította – saját költségén – a fiúinternátust; az óriási munkabírási *Szongott Kristóf* tanárt és történészt,

akinek nagyszámú munkája és dolgozata nélkül ma nagyon keveset tudnánk az erdélyi örményekről; *Kovrig Tivadart*, aki saját költségén megalapította a leányintézetet (1893); *Balta Pétert*, aki alapítványt hozott létre az apácakolostor építése (1770) és fenntartása érdekében; *Karácsonyi Emanuelt*, az „Öreg-ház” alapítóját (1803), és még említhetnénk sok más személyt, akik odaadó munkálkodásukkal és anyagi áldozataikkal fellendítették az örmény város életét és megalapozták hírnevét. A város alapításáról részletes leírást Szongott Kristóf: Szamosújvár Szabad Királyi Város monográfiája című művében olvashatunk (I-II. köt. Szamosújvár 1901. 4. rész).

Köszönet – Köszönet - Köszönet

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület hálás köszönetet mond a hazai és erdélyi magyarörmény közösségnek, hogy az örmény nemzetiségi választások eredményét regisztrációval, leadott szavazatukkal segítették. Az elért választási eredmény tette lehetővé, hogy nagykoalíciós megállapodással, békés egymás mellett éléssel, megfelelő pénzügyi kerettel induljunk a biztató jövő felé a *Közös Örmény Célok Nyilatkozata* szellemében.

Hálásan köszönjük a közösség tagjaitól, a velünk együttérző támogatóinktól érkezett anyagi támogatásokat, mely a sok ezer levél elküldését tudta biztosítani. Köszönjük a kampányban részt vett tagjainak fizikai segítségét a kampányanyagok

célba juttatásához. Köszönjük minden kerületünk és a Főváros lelkes hozzájárulását, hogy a jövőt biztosította mindannyiunk számára.

Az Egyesület vezetése mindent megtett azért, hogy a 23 éve vallott céljait töretlenül megvalósítsa, önállóságát megőrizze, a hazai örménység békés egymásmellett élését elősegítse.

Kívánunk Mindenkinek áldott, békés Karácsonyi Ünnepeket és boldog Újesztendőt, békeséget az elkövetkező időben az örmény közösségben, mellyel visszazerezzük őseink örökségét: jó hírnevét, a hazai örménység méltó társadalmi elfogadottságát.

dr. Issekutz Sarolta elnök